

22. Holovka, A. A. (2018). Hromadianske suspilstvo yak subiekt protydii zahrozam natsionalnoi bezpetsy v informatsiinii sferi. Avtoref. dys. ... kand. polit. n.: spets. 21.01.01 «Osnovy natsionalnoi bezpeky derzhavy (politychni nauky)»/Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. Kyiv, 2018. 20 p.

Матеріал надійшов до редакції 06.04.2019 р.

УДК 338(574):316.47

Роман Миколайчук,

студент 4 курсу освітньої програми «Міжнародні відносини»,

факультет міжнародних відносин,

Східноєвропейський національний університет

імені Лесі Українки,

Луцьк, Україна

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ КАЗАХСТАНУ

У статті розкрито характеристику населення Республіки Казахстан, що відзначається зростанням за рахунок збільшення приросту й додатного сальдо міграції. Для країни властиве старіння нації, переважання жіночого населення, а особливо в середній і старшій вікових категоріях. Наголошено, що корисні копалини Казахстану одні з найбагатших на континенті та у світі. Тут наявні у великій кількості як паливні, так і рудні корисні копалини, зокрема нафта, газ, вугілля, залізна, марганцева й уранова руди. Також є значні поклади не рудних корисних копалин. Але, незважаючи на ресурсну забезпеченість, кліматичні умови не є сприятливими для освоєння цих здебільшого важкодоступних ресурсів, що значно підвищує ціну на сировину. Також клімат не дає змоги достатньою мірою розвивати сільське господарство, що через недостатність зрошення спричинило інтенсивніший розвиток тваринництва.

Казахстан відносять до країн із транзитною економікою та є індустріально-аграрною державою. Він володіє господарством, головна особливість якого – динамічний розвиток основних соціально-економічних показників. Проте існує значна залежність цих показників від цін на нафту й сировину, а також від економічного становища провідних торгових партнерів.

Господарство Казахстану представлене великою кількістю галузей, проте не всі вони розвинені достатньо, зокрема в обробній промисловості. Галузі видобувної промисловості домінують у структурі експорту промислових товарів. Існує проблема з недостатньою кількістю залучених інвестицій в економіку, зокрема в обробну промисловість і сільське господарство. Значна залежність розвитку рослинництва від природних умов. Характерною рисою сільського господарства є перевага тваринництва, проте здебільшого воно екстенсивне. Також спостерігаємо постійне збільшення частки сфери послуг у структурі господарства.

Економіка Казахстану розвивається, незважаючи на низку проблем, які з'явилися після розпаду СРСР через неправильний перехід до ринкової економіки, до яких відносять знецінення валюти, неефективну приватизацію, спад виробництва, занепад цілих галузей, недостатню кількість фінансових ресурсів. Проте на сучасному етапі

реалізовано комплекс реформ, що вивели країну з економічного краху та сприяють подальшому росту як економіки, так і якості життя населення.

Ключові слова: *Казахстан, соціально-економічний розвиток, природні ресурси, економіка, господарювання.*

1. ВСТУП

Постановка проблеми

Республіка Казахстан має індустріально-аграрну економіку й належить до постсоціалістичних республік із перехідною економікою, проте її часто відносять до країн, що розвиваються. Світовий науково-технічний прогрес призвів до кризи радянської державно-регулювальної системи господарства через її неспроможність адаптуватися до умов глобальної конкуренції. Кризові явища, що проявилися в соціально-економічній сфері за роки реформ, структурна перебудова супроводжувалася зниженням обсягів виробництва, ростом бідності, падінням народжуваності, ростом смертності, відтоком інтелектуальних ресурсів за межі.

Мета дослідження – провести комплексний аналіз сучасного соціально-економічного становища Республіки Казахстан.

Теоретичні та методичні основи дослідження. Природні умови та ресурси соціально-економічного розвитку Казахстану вивчали такі науковці, як Б. П. Алісов, Е. Н. Вилесов, А. А. Науменко, Л. К. Вєсьолова, Б. Ж. Аубекєров, І. П. Герасімов, Ф. Н. Мильков, В. М. Чупахін, В. М. Юрківський, М. С. Тонкопій. Використовували такі методи, як статистичний, метод систематизації, класифікації, порівняння, узагальнення й ін.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

За показником ВВП (ПКС) станом на 2015 р. Казахстан займає 42 місце в рейтингу МВФ (429 млрд дол. США). За останнє десятиліття ріст ВВП становить 103 %, що є 30-м результатом у світі. Середній щорічний приріст ВВП Казахстану був на рівні 7,4 %, проте цей період розвитку не є стабільним, хоча завжди залишався додатним. До 2008 р. приріст становив понад 10 %, а на 2009 р. у зв'язку зі світовою фінансовою кризою він знизився до 2 %, після чого декілька років коливався близько 7 %. І починаючи з 2014 р., знову спостерігаємо вповільнення приросту ВВП через падіння цін на нафту, а отже, і на інші сировинні товари, що залишаються головним джерелом доходів республіки (рис. 1) [1].

Структура ВВП Казахстану характеризує стан економіки. Частка промисловості в структурі ВВП дорівнює 36,1 %, сільського господарства – 3,4 %, сфери послуг – 60,5 %.

За показником ВВП (ПКС) на душу населення займає 52 місце та становить 24,3 тис. дол. на душу населення. ВВП на душу населення за останніх десять років зросло на 75 % (рис. 2) [2].

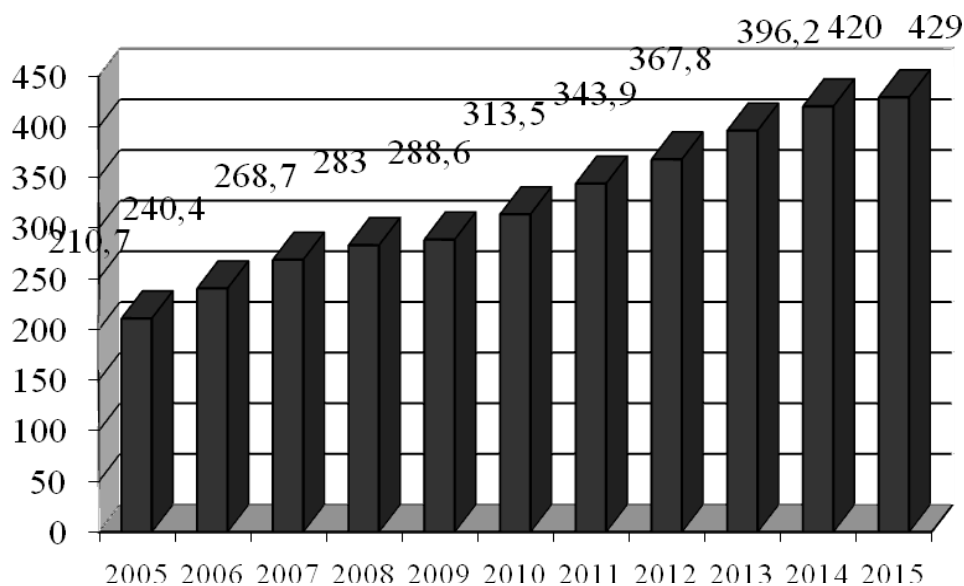

Рис. 1. Динаміка ВВП (ПКС) в Казахстані у 2005–2015 рр.

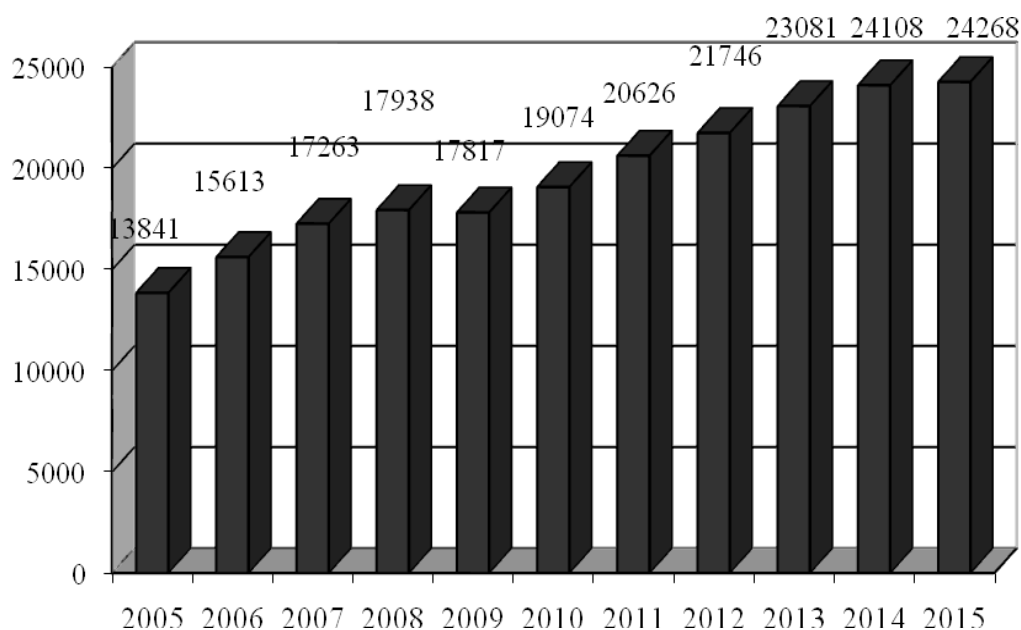

Рис. 2. Динаміка ВВП (ПКС) на душу населення в Казахстані у 2005–2015 рр.

Приріст цього показника значно зменшив приріст населення в Казахстані за останні роки, тому щорічні показники ВВП на душу населення дещо менші від сумарного ВВП у країні. Зокрема, у 2009 р. він був від'ємний і становив $-0,7\%$, а у 2015 р. він був мінімальний та дорівнював $0,7\%$.

У Казахстані досить непогана ситуація із зайнятістю, порівняно з іншими пострадянськими державами. РК, на відміну від Росії та України, змогла зберегти рівень безробіття в кризовому 2008-му й 2009 рр. на стабільному рівні. Проте вже у 2016 р. простежено зростання безробіття (рис. 3) [1].

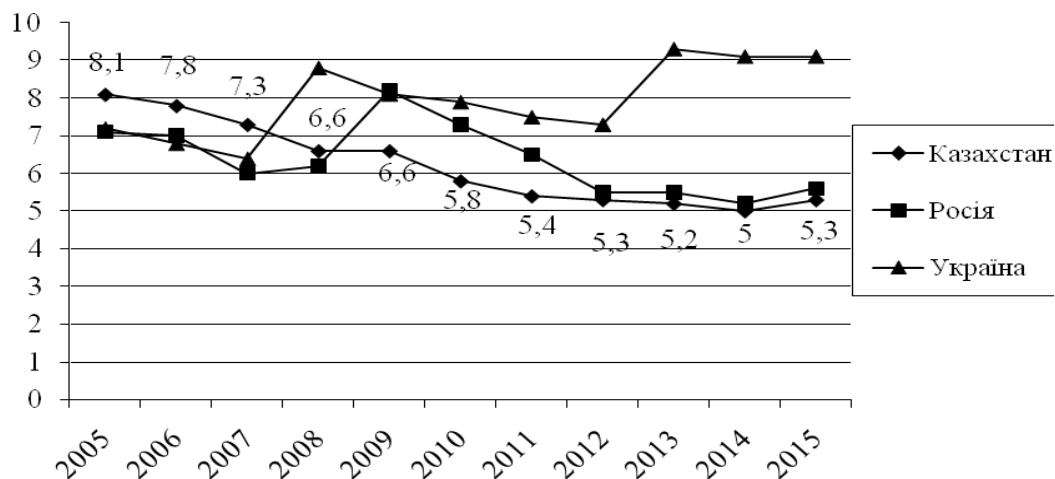

Рис. 3. Порівняння динаміки рівня безробіття в Казахстані, Україні та Росії у 2005–2015 рр.

Отже, Казахстан володіє господарством, головною особливістю якого є динамічний розвиток головних соціально-економічних показників. Проте існує значна залежність цих показників від цін на нафту та сировину, а також від економічного становища основних торгових партнерів.

Сьогодні найважливішим пріоритетом економічної політики Казахстану є зміцнення позицій республіки в регіональному енергетичному просторі. Казахстан входить у двадцятку найбільших виробників вуглеводів, нафтогазовий сектор становить до 25 % бюджету країни. Темпи видобутку казахстанських вуглеводів характеризуються динамікою інтенсивного росту поставок. Так, порівняно з 2000 р., виробництво вуглеводів збільшилося вдвічі. При цьому понад 80 % вуглеводів експортуються на світові ринки.

Провідними маршрутами казахстанської нафти на сьогодні є нафтопроводи Каспійського трубопровідного консорціуму (КТК); «Атирау – Самара»; «Казахстан – Китай» і морська система транспортування через порт Актау. Нафтопровід КТК загальною протяжністю 1510 км сполучає нафтове родовище «Тенгіз» і нафтоналивний термінал на російському узбережжі Чорного моря, поблизу порту Новоросійськ. Нафтопровід КТК є найбільшим напрямом експортних поставок казахстанської нафти [3].

Що стосується Транскаспійського газопроводу, то цей проект розглядаємо у зв'язку з реалізацією проекту Південно-Кавказького газопроводу Баку–Тбілісі–Ерзурум (БТЕ), будівництво якого завершено й трубопровід готовий до здійснення поставок газу. Маршрут дасть змогу експортувати природний газ до країн Європи через території Азербайджану, Грузії та Туреччини. Реалізація проекту Транскаспійського газопроводу з орієнтовною пропускною спроможністю 20 млрд куб. м у рік уможливить експорт казахстанського газу на ринки Європи шляхом подальшого приєднання до Південно-кавказького газопроводу БТЕ. Водночас потрібно зазначити, що реалізація цього проекту пов'язана з низкою ризиків, головними з яких є правовий статус Каспійського моря, що безпосередньо впливає на політику прокладки трубопроводу по дну моря, а також деякі політичні, екологічні та технологічні питання [4].

Багато нафтогазових родовищ Казахстану мають важкі умови видобутку, застаріле устаткування й низьку економічну ефективність, тому потребують великих капіталовкладень, що знижує їхню конкурентоспроможність, ефективність і призводить до порушень екології прилеглих регіонів у зв'язку з наявними випадками викидів нафти та газу через корозію нафтоналивних труб і несправностей обладнання. Оновлення активної частини основних виробничих фондів потребує притоку додаткових інвестицій. На сьогодні Казахстан вимушений продавати більшість видобутих вуглеводів у зв'язку з недостатніми капіталовкладеннями на її переробку [5].

Гірничодобувна промисловість є однією з головних галузей економіки Казахстану. Відмінна її особливість – велика різноманітність корисних копалин і, як наслідок, велика кількість підприємств, котрі працюють як безпосередньо у сфері розвідки й експлуатації родовищ, так і у сфері матеріально-технічного забезпечення процесів надрокористування.

Сучасні стратегічні завдання передбачають максимальне використання традиційних переваг Казахстану, до яких належить освоєння мінерально-сировинних ресурсів. З економічного погляду, важливою особливістю викопних ресурсів Казахстану є те, що вони часто залягають близько до поверхні землі й тому розробляються дешевим відкритим способом (у кар'єрах). Крім того, у низці випадків вони зручно розміщені для комплексного використання. Наприклад, у Центральному Казахстані порівняно близько один від одного розміщені руди кольорових і чорних металів, коксівне кам'яне вугілля, вапняки й вогнетривкі глини. Таке поєднання корисних копалин досить сприятливе для розвитку тут кольорової та чорної металургії й пов'язаних із ними хімічної промисловості та машинобудування.

Гірничодобувна промисловість Казахстану займає досить високі позиції у світі за обсягом виробництва. Відкриті й підземні рудники, а також підприємства з переробки руди були об'єднані та увійшли у власність різних груп підприємств. Лідуючі місця в гірничодобувній промисловості займають такі компанії, як «Казхром», «Казатомпром», «Казахмис», «Казцинк», «Казахалтин», «Арселор Міттал Теміртау» й ін.

Головним виробником вугілля виступає міжнародна металургійна компанія «ArcelorMittal», яка використовує вугілля для потреб власного великого заводу з виробництва сталі, розміщеного в цьому ж регіоні. Екібастузський басейн розміщений на північний схід від м. Астани, у Павлодарській області. На цей басейн припадає найбільша частка виробництва вугілля в Казахстані. Вугільні кар'єри Екібастузського басейну перебувають під управлінням державного підприємства «Богатир-Аксес», на частку якого припадає близько 35 % загального обсягу виробництва вугілля в країні.

У перспективі вугільна промисловість Казахстану отримає подальший розвиток. Крім реконструкції та технічного переобладнання низки шахт Карагандинського вугільного басейну, у роки незалежності розпочато освоєння Майкубенському буровугільного родовища, розміщеного на південний схід від Екібастуза, і розрізу «Приозерний» у Тургайському буровугільному басейні [6].

Із багатьох галузей машинобудування в Казахстані найбільш розвинені важке, сільськогосподарське машинобудування, верстатобудування, частково – приладобудування, а також електротехнічне машинобудування. Виходячи з потреб економіки, підприємства галузі випускають обладнання для гірничорудної, вугільної, нафтової, металургійної й харчової промисловості, машини для транспорту та будівництва. Також машинобудівні підприємства країни виробляють ковальсько-пресове обладнання (м. Шимкент), металорізальні верстати (м. Алмати), акумулятори (м. Талдикорган), відцентрові насоси (м. Астана), рентгенівське обладнання (м. Актобе).

Великими центрами виробництва промислового обладнання є м. Алмати, Караганда, Усть-Каменогорськ, Чимкент, Атирау; важливими центрами сільськогосподарського машинобудування – м. Астана й Павлодар. Нині в розвиток машинобудування залучаються іноземні інвестиції для організації в республіці нових виробництв, у тому числі медичного обладнання, сільськогосподарської техніки, дизельних двигунів, обладнання для харчової промисловості, електродвигунів та інших виробів [7].

Для розвитку хімічної промисловості в республіці є багата сировинна база: фосфорити, сірчаний колчедан, барит, бром, кухонна й калійна солі, сульфат натрію, відходи нафтопереробки й коксохімії, сірчані гази підприємств кольорової металургії. До сьогодні в республіці більш розвинені гірничо-хімічна промисловість та основна хімія, пов'язані з видобутком викопної хімічної сировини, виробництвом мінеральних добрив і неорганічних кислот – фосфорної й сірчаної. Водночас активно розвивається й нафтохімічна промисловість. У країні діють три нафтопереробні заводи – в Атирау, Павлодарі та Шимкенті, – що виробляють автобензин, дизельне, котельне паливо, авіаційний гас, нафтобітуми й інші нафтопродукти [8].

Із метою більш повного задоволення потреб республіки в нафтопродуктах найближчим часом передбачено побудувати ще один нафтопереробний завод на заході Казахстану, неподалік від м. Актау. Перспектива розвитку цієї галузі пов'язана з державною підтримкою й подальшими інвестиціями в комплексну переробку нафти.

Сільське господарство є однією з ключових галузей економіки Казахстану. На півночі країни кліматичні умови сприятливі для вирощування ярої пшениці, вівса, ячменю та інших зернових культур, а також дають змогу розвивати овочівництво, баштанництво й обробляти низку технічних культур – соняшник, тютюн та ін. На півдні республіки, у передгірській смузі й у долинах річок, де багато тепла, при штучному зрошенні високі врожаї дають бавовник, цукрові буряки, жовтий тютюн, рис; розвиваються садівництво та виноградарство.

Природні умови Казахстану, їх різноманіття зумовлюють значні потенційні можливості для розвитку тваринництва. У республіці традиційно займаються вівчарством, конярством, верблюдоводством, розведенням великої рогатої худоби. Пустельні та напівпустельні території в центральній і південно-західній частинах Казахстану широко використовуються як сезонні пасовища для худоби. Як літні пасовища застосовуються гірські луки на сході та південному сході

республіки. Будучи одним із пріоритетних напрямів розвитку економіки республіки, сільське господарство має величезний потенціал із великими резервами. Аграрний сектор Казахстану має такі характеристики:

– різко виражена горизонтальна й вертикальна зональність ґрунтового та рослинного покривів. У лісостеповій і степовій зонах міститься 10 % усіх земель, у напівпустельній й пустельній – близько 60 %, у гірських областях – до 5 %. Усі землеробські зони країни характеризуються низькою кількістю річних опадів – 150–320 мм;

– загальна площа земель сільськогосподарського призначення – 222,6 млн га, із них під ріллею перебуває 24 млн га (10,8 %), під сіножатями – 5 млн га (2,2 %), пасовищами – 189 млн га (85 %);

– північні регіони спеціалізуються на вирощуванні зернових культур і тваринництві; південні регіони, де зрошення відіграє істотну роль, мають велику диверсифікацію вирощуваних культур (зернові, олійні, плодово-ягідні культури, овочі, бавовна);

– Казахстан є великим експортером пшениці й борошна (входить у десятку світових експортерів), значну частку в загальному експорті сільгосппродукції країни мають також бавовна (15 %), шкіра та шерсть (25 %);

– галузь тваринництва є для Казахстану традиційною.

На розвиток АПК Казахстану впливають такі негативні фактори:

– порушення спеціалізації національних АПК і міждержавного поділу праці, яке опиралося на максимальну відповідність із природно-економічними умовами;

– деградація великих переробних підприємств і галузей сільського господарства, які раніше орієнтувалися на міждержавні поставки;

– ріст собівартості продовольства, викликаний подорожчанням використовуваних ресурсів. Частковий вплив на зростання цін мають відкритість економіки й диспропорції світового ринку;

– низький рівень промислової переробки та незавантаженість потужностей переробних підприємств. У Казахстані потужності борошномельних заводів використовуються на 42,5 %, круп'яних – 29,6 %, молочних – 36 % і м'ясних підприємств – 42 %;

– споживання продовольства на національних ринках забезпечуються значною мірою за рахунок імпорту з держав далекого зарубіжжя. У республіці частка імпорту сільськогосподарської продукції й продовольства в ємності ринку перевищує 30 % [9].

Транспортна система Казахстану нині являє собою комплекс, до якого входить понад 115 тис км автодоріг із твердим покриттям; близько 14,4 тис км залізниць загального користування; 7,4 тис км під'їзних шляхів промислових підприємств; тисячі кілометрів трубопровідних магістралей для перекачування нафти, газу й нафтопродуктів; близько 4 тис км річкових шляхів, тисячі залізничних станцій, десятки великих портів, пристаней, перевалочних баз, аеропортів. Частка транспортно-комунікаційного комплексу Казахстану у ВВП країни становить – 10–12 %.

Залізничний транспорт у Казахстані є одним із найбільших секторів економіки країни, що розвивається (табл. 1) Перевезення вантажів на далекі відстані в Казахстані відбувається в основному залізничним транспортом, що характеризується високою перевізною спроможністю при порівняно невисокій вартості перевезень, великими капіталовкладеннями при будівництві залізничних доріг, які лише при значному залученні транспортних потоків. Недостатня забезпеченість вагонним парком, реальне становище робочого парку пасажирських вагонів у Казахстані є стримувальними факторами росту мобільності населення, що не може бути компенсовано пропозицією послуг інших видів транспорту через природно-кліматичні, географічні та економічні переваги залізничного транспорту.

Таблиця 1

Перевезення вантажів і вантажообіг за видами транспорту Казахстану у 2018 р. *

Вид транспорту	Млн т	Частка, %	Млн т км	Частка, %
Залізничний	184	25,9	135653	68,6
Автомобільний	382	53,8	5497	2,8
Повітряний	0	0	44	0,02
Трубопровідний	143	20,2	56573	0,02
Річковий	1	0,07	39	28,6
Усього	710	100	197806	100

*Складено за: [10].

Торгівля – одна з найбільших сфер економічної діяльності Республіки Казахстан, а її розвиток – одна з умов успішного функціонування економіки. Починаючи з 2003 р., частка галузі у валовому внутрішньому продукті республіки становить 11–12 %. У торгівлі зайнято до 15 % від загальної чисельності економічно активного населення. Обсяг товарообігу щорічно зростає з постійним приростом частки непродовольчих товарів. Крім того, у цьому секторі найбільш висока частка приватної власності, частка суб'єктів малого й середнього підприємництва, також ця галузь забезпечує повну та додаткову зайнятість для жінок, молоді. Саме тому соціально-економічне значення галузі торгівлі оцінюється досить високо. Розвиток галузі торгівлі в Казахстані відповідає світовим тенденціям. Воно характеризується витісненням традиційних форматів торгівлі сучасними, домінуванням великих роздрібних мереж, перебудовою системи поставок у сторону вертикальної інтеграції, використанням сучасних технологій продажів, маркетингу, появою нових форм торгівлі, таких як електронна й мобільна комерція.

Загалом, ринок Казахстану в перспективі є привабливим для розвитку роздрібною торгівлі. Найбільш динамічно в останні роки розвивається сегмент універсальної роздрібною торгівлі: cash-and-carry, супермаркетів, гіпермаркетів, торгових мереж. Крім того, торгові центри стають також і місцем проведення сімейного дозвілля, формуючи так звані торгово-розважальні центри. У Казахстані діє кілька великих торгових роздрібних мереж, представлені торгові центри, які використовують систему франчайзингу від міжнародних торгових компаній.

Отже, господарство Казахстану представлене великою кількістю галузей і має низку таких особливостей:

- переважання видобувної промисловості в структурі експорту;
- недостатня кількість залучених інвестицій в економіку, зокрема в промисловість і сільське господарство;
- значна залежність розвитку сільського господарства від природних умов;
- переважання в структурі с/г екстенсивного тваринництва;
- збільшення частки сфери послуг у структурі економіки.

Причини багатьох проблем Казахстану (спад виробництва, інфляція, нестійкість тенге, криза неплатежів) сягають у наявну централізовану систему господарювання та її спадок – монополізм і технічну відсталість. Реалізація ліберально-шокової програми переходу до ринку орієнтувалася на жорстку грошово-кредитну політику в поєднанні з лібералізацією цін і господарських зв'язків. Утручання держави в господарське життя країни обмежувалося разовими заходами. Цей курс можна визначити як монетаризм з елементами адміністративно-командного управління. Спроби проходження цього курсу призвели до неконтрольованого зростання цін і розвитку інфляційних процесів. Не спрацював механізм роздержавлення й приватизації, а монополізація виробництва посилилася. Зруйновано внутрішній ринок товарів народного споживання. Експорт та імпорт велися безсистемно та безконтрольно.

Навіть гіганти казахстанської індустрії були в скрутному становищі через брак оборотних коштів, втрати зв'язків із колишніми партнерами й традиційних ринків збуту, зниження інвестицій у модернізацію та структурну перебудову виробництва.

Купівельна спроможність більшості населення знижувалася через інфляцію, несвоєчасну виплату заробітної плати, пенсій, допомог і тривалого зростання цін на товари, продукти й послуги.

Головна причина негативних явищ – падіння виробництва. Криза виробництва – криза не лише всієї економіки, а й життя. Адже виробництво – не що інше, як процес створення матеріальних благ, необхідних для існування й розвитку як суспільства в цілому, так і кожного його члена. В умовах загального спаду виробництва підприємства з метою виживання займалися комерціалізацією, створенням малих підприємств, налагоджували виробництво тієї чи іншої продукції та знаходили ринок збуту. В очікуванні поліпшення стану справ з оплатою підприємства відвантажували свою продукцію споживачам, які потребували її, а ті, зі свого боку, займалися постачанням своїх товарів, не розраховуючи на швидке отримання прибутку через загальний дефіцит фінансів. Так, товаровиробники опинилися перед лицем відстрочки платежів [11].

У республіці росли ціни, оплата праці, наростав дефіцит бюджету, а виробництво знижувало випуск продукції. У результаті виникла інфляція, коли в обороті перебувала величезна маса грошей за нестачі споживчих товарів. Одна з причин різкого зниження інвестиційної активності й обмеження інтересів вкладників – знецінення їхніх заощаджень в ощадкасах. Інфляція також негативно позначилася на фінансовому становищі підприємств, унаслідок чого відбувалося знецінення оборотних коштів, амортизаційного фонду, подорожчання вплинуло на відсоткові ставки банківських кредитів [12].

У початковий період переходу до ринкових відносин в органах управління республіки відкидалася необхідність державного регулювання економіки, уважалося неприпустимим утручання уряду в перебіг передвиборних процесів в економіці. Ідея монетаризму настільки увійшла у свідомість правлячих структур, що державному регулюванню економіки не залишалося місця на шляху до ринкової економіки; на перший план поставлено грошово-фінансові справи, а виробництво – на другий. Розрахунок реформаторів на те, що відпустка цін стимулюватиме підприємства, підніматиме виробництво, щоб заробляти за рахунок нього кошти на оплату праці, не виправдався в Казахстані [11].

Малі приватні підприємства, кооперативи, селянські господарства не давали будь-яких помітних результатів, оскільки не чинили впливу на становлення ринкових відносин. На кризовому стані економіки не могла не позначитися й приватизація.

Необхідне розширення політики демонополізації на всі сфери економіки. Демонополізація та розукрупнення підприємств дасть змогу не лише створити умови для конкуренції, але й розв'язати проблему відсутності оборотних коштів у товаровиробників, забезпечить матеріальну базу для розвитку середнього й малого бізнесу. Розукрупнення підприємств дасть можливість залучити фінансові кошти середніх підприємців і, з іншого – оздоровити підприємства за допомогою відділення від основного виробництва неефективних служб [13].

Необхідне залучення іноземних інвестицій і державних капіталовкладень у найбільш важливі об'єкти економіки, переважно виробниче будівництво, наприклад у прокладку газонафтопроводів, оновлення технологічних ліній, на модернізацію підприємств, яким загрожує банкрутство. Якщо його використовувати розумно, поєднуючи його зі своїми внутрішніми можливостями, країна отримає новий вигляд і відродиться. Якщо будувати свою економічну стратегію в розрахунок на іноземний капітал при ослабленні власних зусиль, то Казахстан стане державою, залежною від кредитів розвинених країн Заходу [14].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Важливе значення має реорганізація збиткових підприємств шляхом санації й банкрутства. Це дасть змогу передати підприємства в руки ефективних власників, спроможних налагодити виробництво, погасити борг перед бюджетом, припинити практику прихованого дотування.

Отже, основні проблеми розвитку економіки – це необхідність поєднання державного регулювання економіки з грошово-фінансовою стабільністю, критичне сприйняття монетаризму. Переоцінка сформованого до теперішнього часу відносини між державою та підприємствами. Спад виробництва і його поглиблення, у чому зумовлені некерованістю із боку держави свободою й самостійністю товаровиробників в умовах зростаючої ринкової стихії, що призвело до розвалу економіки. Надійним інструментом впливу на ринкові відносини потрібно визнати поєднання плану та ринку, розробку на цьому етапі індикативного планування, охоплення широкого кола суб'єктів ринкових відносин. Декларування ролі підприємництва без реальної допомоги не дає йому

бажаних результатів. Проведена досі приватизація не досягла кінцевої мети, залишаючись самоціллю. По дорозі до ринку негативним фактором суспільного життя стала зростаюча тіньова економіка, яка стримує становлення цивілізованого переходу до ринку й сприяє поглибленню спаду виробництва.

Таким чином, господарство Казахстану незважаючи на цілий комплекс проблем, які з'явилися після розпаду СРСР, серед котрих – знецінення валюти, неефективна приватизація, спад виробництва занепад цілих галузей у 90-х рр., змогло порівняно швидко вийти на рівень 1991 р., проте повністю подолати наслідки цих проблем не вдалось.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Валовой внутренний продукт стран в 1980–2015 гг. URL: <http://svspb.net/danmark/vvp-stran.php>.
2. Рейтинг стран по ВВП на душу населения 1980–2015 гг. URL: <http://svspb.net/danmark/vvp-stran-na-dushu-naselenija.php>.
3. Каледина Н. В. Экономическая, социальная и политическая география мира. Регионы и страны. Москва: Гардарики, 2002. 928 с.
4. Давильбекова Ж. Х. Развитие нефтегазового машиностроения. *Актуальні проблеми економіки*. 2014. № 9. С. 92–99.
5. Алиев Т. Казахстан: многовариантность макроекономических показателей. *Мировая экономика и международные отношения*. 2013. № 2. С. 66–73.
6. Проект отраслевой программы по развитию нефтегазовой отрасли. URL: http://www.kazenergy.com/images/Otraslevie_Programy/program.doc.
7. Уровень безработицы в странах мира стран в 1980–2014 гг. URL: <http://svspb.net/danmark/bezrabotica-stran.php>.
8. Шувалова Г. Г. Экономика промышленности: учеб.-метод. разработка / Г. Г. Шувалова. Владивосток: Изд-во ВГУЭС – 2002 р.
9. Мировая экономика: учебник/под ред. А. С. Булатова. Москва: МАУП. 2004. 197 с.
10. Государственная статистика Казахстана. URL: <http://stat.gov.kz>.
11. Модели перехода от административной экономики к рыночной/под ред. С.Б. Байзакова. Алматы: Рауан, 1997. 276 с.
12. Аубакиров Я. Н. Экономические проблемы стратегии Казахстана. Алматы, 1997. 384 с.
13. Сундук А. М. Розвиток національної економіки в контексті глобальних викликів. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 101–110.
14. Назарбаев Н. А. Долгосрочная стратегия развития Республики Казахстан: «Казахстан-2030». Алматы: Рауан, 1998.

THE FEATURES OF CURRENT SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF KAZAKHSTAN

The article reveals that the population of the Republic of Kazakhstan is characterized by growth at the expense of increasing the growth and positive balance of migration. For this country characteristic features are the aging of the nation, the prevalence of the female population, and especially in the middle and older age categories.

It is noted that Kazakhstan's minerals are among the richest in the continent and in the world. There are large quantities of both fuel and ore minerals, in particular: oil, gas, coal, iron, manganese and uranium ore. There are also significant deposits of non-ore minerals. But despite resource availability, climatic conditions are not favorable for their development in most of the hard-to-reach resources, which significantly increases the price of raw materials. Also, the climate does not allow to sufficiently develop agriculture, which, due to insufficient irrigation, has led to more intensive livestock development.

Kazakhstan belongs to the countries with a transit economy and is an industrial-agrarian state. It owns an economy, the main feature of which is the dynamic development of basic socio-economic indicators. However, there is a significant dependence of these indicators on oil and raw material prices, as well as on the economic situation of major trading partners.

The economy of Kazakhstan is represented by a large number of branches, but not all of them are sufficiently developed in particular in the manufacturing industry. Extractive industries dominate the structure of exports of industrial goods. There is a problem with an insufficient number of investments in the economy, in particular, in the manufacturing industry and agriculture. Significant dependence of crop production on natural conditions. A characteristic feature of agriculture is the prevalence of livestock breeding but in the main it is extensive. There is also a steady increase in the share of services in the structure of the economy.

The economy of Kazakhstan, despite a number of problems that arose after the collapse of the USSR due to the wrong transition to a market economy, which include: currency depreciation, ineffective privatization, decline in production, decline in entire sectors, and insufficient financial resources. However, at the present stage, a complex of reforms has led to the country's economic collapse and contributes to the further growth of both the economy and the quality of life of the population.

Key words: Kazakhstan, socio-economic development, natural resources, economy, management.

Матеріал надійшов до редакції 11.10.2018 р.

УДК 323.2

Юлія Миндреску,

аспірантка кафедри політології та державного управління,
Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича,
Чернівці, Україна
ulia8099@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТІВ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ ТА РУМУНІЇ

Корупція як соціальне явище притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі. Жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим із них удається ефективно протистояти цьому негативному явищу, у тому числі й завдяки запровадженню антикорупційної політики, її послідовній реалізації з використанням всіх державних механізмів і можливостей громадянського суспільства. У статті визначено особливості формування інститутів антикорупційної політики в Україні та Румунії. Проаналізовано досвід сусідньої країни щодо розробки ефективних механізмів боротьби з політичною корупцією в системі державного управління, який може бути корисним для України.

Ключові слова: корупція, Румунія, Україна злочинність, політична корупція, прокуратура.